

AUGUSTO BOAL OVER THEATER EN POLITIEK

Augusto Boal, *Legislative Theatre. Using Performance to Make Politics*, translated by Adrian Jackson, London en New York: Routledge, 1998, 254 p. (ISBN 0-415-18240-9 [hbk] en ISBN 0-415-18241-7 [pbk]).

Wie Augusto Boal zegt, denkt meteen aan vormingstheater, meer bepaald aan het 'Theater der Verdrukten' (*Theatre of the Oppressed*, 1974). Het betreft hier een praktijk waarbij, in de overtuiging dat theater de menselijke taal bij uitstek is, de toeschouwers rechtstreeks betrokken worden bij de actie, die steeds in direct verband staat tot hun problematiek.

Legislative Theatre, de naam van het boek en van het jongste stadium in Boals project, is in de eerste plaats het verslag van een experiment dat in Rio de Janeiro liep van begin 1993 tot einde 1996 en een poging inhield via directe democratie de bevolking dichter bij het politieke proces te betrekken. Een verslag, dat door Boal in zijn inleiding overigens als een beta-versie wordt omschreven: lezers, waar ook ter wereld, worden uitgenodigd hun indrukken, commentaren, suggesties en aanvullingen naar de auteur te sturen.

Een terugkeer naar de roots dus voor Boal (1931), die nadat hij van 1956 tot 1971 betrokken was geweest bij het Arena Theater in São Paulo, als gevolg van zijn verzet tegen het ondemocratische regime (in 1964 en 1968 vond een militaire staatsgreep plaats) Brazilië had moeten verlaten. Na een tussenstop in Argentinië (1971-76) belandde hij via o.a. Portugal in Parijs, waar hij in 1978 het Centre du Théâtre de l'Opprimé oprichtte. Het gewijzigde politieke klimaat maakte echter in 1986 een terugkeer naar zijn geboorteland mogelijk, waar hij een tijdlang culturele animatie verzorgde in de op de kansarme jeugd gerichte Geïntegreerde Centra voor Volksoopvoeding (CIEPs) en uiteindelijk in Rio met een Centrum voor het Theater der Verdrukten van start ging.

De methode die hij gebruikte was dezelfde die hij intussen elders al had beproefd: nadat de toeschouwers, voornamelijk arbeiders of mensen uit de lagere middenklasse, een stuk te zien kregen, werden hieruit twee tot drie scènes gekozen, waarrond een debat werd gevoerd. Nadien werden mensen uit het publiek (de 'spect-actors') gekozen, die een deel van de acteurs vervingen en in discussie met de resterende acteurs op de scène naar een oplossing zochten voor het aangekaarte probleem (forumtheater). Een methode dus, waarbij, volgens dialectisch model, tegelijk de zin van de mensen voor politieke actie werd aange-

scherpt en hun belangstelling voor volkscultuur gewekt, doelstellingen die Boal voordien ook via het 'beeldtheater' (dat taalbarrières overstijgt) en het 'onzichtbare theater' (theater dat zich oppervlakkig gezien in niets van het dagelijkse leven onderscheidt) nastreefde.

Contacten met de arbeiderspartij PT (Partido Trabalhista) leidden ertoe dat Boal, aanvankelijk tegen wil en dank, een plaats kreeg op hun lijst voor de plaatselijke verkiezingen voor de periode 1993-96. Zijn campagne bleek echter aan te slaan en het resultaat was dat Boal verkozen werd tot 'vereador', een van de tweeënveertig raadsleden (zijn partij telde zes verkozenen) voor Rio de Janeiro, een stad die, randsteden inbegrepen, ruim twaalf miljoen inwoners telt, een stad ook van enorme uitersten tussen arm en rijk, waar ontvoeringen en geweld dagelijkse kost zijn.

Het begin van Boals mandaat betekende meteen de geboorte van het zogenaamde 'wetgevende theater': bleef het forumtheater, wat erg frustrerend werkte, al te vaak tot een denkoefening beperkt - wetswijzigingen lagen nu eenmaal buiten het bereik van de gewone man - opeens bestond de mogelijkheid dat plannen waarover voorheen enkel kon worden gepraat, ook daadwerkelijk werden gerealiseerd. Geen politiek theater dus, dat tot commentaar beperkt blijft, maar theater als politiek, waarbij theatermaken een van de manieren is waarop aan politiek wordt gedaan!

Om deze vorm van directe democratie een kans op slagen te geven, werden een aantal 'links' (buurtgroepen, die geregeld hun noden en verlangens kenbaar maakten) en 'nuclei' (waarin volgens de technieken van het Theater der Verdrukten werd gewerkt) opgericht, verbindingsgroepen die in contact stonden met de vereador. Deze nuclei bestonden wel niet langer uit toevallig samengekomen mensen, maar uit personen, verbonden door een gemeenschappelijke zorg (gehandicapten, straatkinderen, huispersoneel, gewezen psychiatrische patiënten, ecologisten, ouderen), woonplaats of beide. Besluiten die inderdaad wet geworden zijn betreffen o.a. de verplichte aanwezigheid van een dienst voor geriatrie in de algemene ziekenhuizen en voorzieningen voor blinden.

Is het eerste hoofdstuk veeleer theoretisch beschrijvend, in het tweede gaat het vooral over de concrete invulling van het experiment. Behalve een opsomming van de verwezenlijkingen op wetgevend vlak, treffen we hier ook de tekst aan van een aantal toespraken van Boal, vooral tegen politieke tegenstanders gericht, een eerbetoon aan de in 1998 overleden Paulo Freire, die hij als zijn geestelijke vader

erkent, bedenkingen rond Shakespeares *Romeo en Julia*, door Boal omschreven als drama van haat en verraad en de tekst *Familie* (over de gevolgen van een ongewenste zwangerschap) waarrond in het forumtheater werd gewerkt.

Schokkend is het relaas over zeven straatkinderen, vermoord bijna naast de zaal waarin een internationaal festival van het Theater der Verdrukten plaatsvond, een gebeuren dat door een nucleus van (bevriende) straatkinderen enkele dagen later werd verwerkt in een stuk over hun leven.

Legislative Theatre is het boeiende, af en toe zelfs aangrijpende verslag van een zeker niet oninteressant experiment dat ongetwijfeld nieuwe perspectieven biedt met betrekking tot de rol van het theater in de maatschappij en de inzetbaarheid ervan in het streven naar een zo ruim mogelijke vorm van inspraak. Boal, die niet opnieuw verkozen werd, ijvert sindsdien dan ook voor het behoud van enkele nuclei in Rio, terwijl hij ook in Frankrijk en Duitsland soortgelijke projecten probeert op te zetten.

Jammer alleen dat het derde hoofdstuk, een gedateerde (1971) en erg tendentieuze tekst van Boal over de verschillende vormen van volkstheater, met daarin de tegenstelling tussen 'people' en 'anti-people' (de rijken), een en ander toch weer lijkt te hypothekeren.

Annick POPPE